

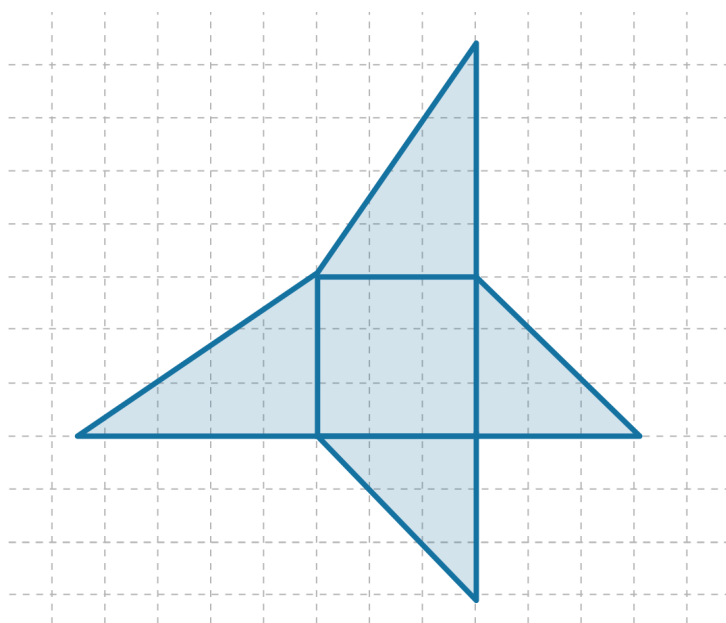
Objętość ostrosłupa

Objętość ostrosłupa

Wzór na objętość ostrosłupa

Przykład 1

Rysunek przedstawia siatkę ostrosłupa.

Źródło: GroMar, licencja: CC BY 3.0.

Korzystając z tej siatki, wykonaj modele trzech jednakowych ostrosłupów. Zbuduj z nich sześcian.

Ile razy objętość tego sześcianu jest większa od objętości każdego z ostrosłupów?

Ważne!

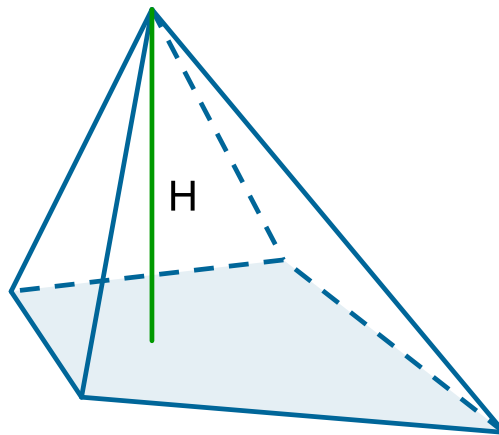
Objętość ostrosłupa jest równa trzeciej części iloczynu pola podstawy przez wysokość.

$$V = \frac{1}{3} \cdot P_p \cdot H$$

V - objętość

P_p - pole podstawy

H - wysokość

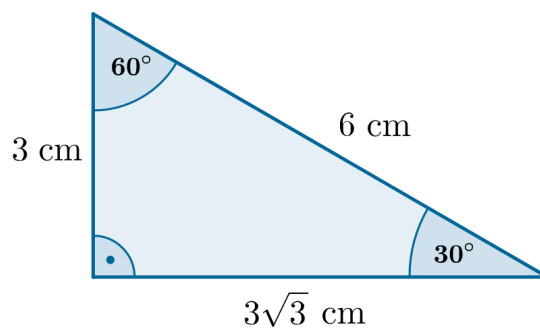
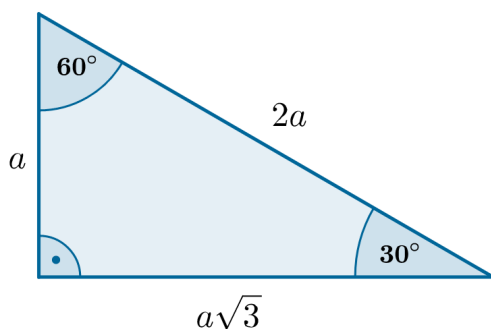
Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Obliczanie objętości ostrosłupa

Przykład 2

Podstawą ostrosłupa jest trójkąt prostokątny, w którym przeciwprostokątna ma długość 6 cm, a miara jednego z kątów ostrych jest równa 30° . Wysokość ostrosłupa jest czterokrotnością krótszej przyprostokątnej podstawy. Obliczmy objętość ostrosłupa.

Podstawą ostrosłupa jest trójkąt prostokątny, w którym miara jednego z kątów ostrych jest równa 30° . O takim trójkącie wiemy, że przyprostokątna leżąca naprzeciw kąta 30° jest dwukrotnie krótsza od przeciwprostokątnej, a druga przyprostokątna jest $\sqrt{3}$ razy od niej większa.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Zatem przyprostokątne trójkąta, będącego podstawą ostrosłupa, są równe 3 cm i $3\sqrt{3}$ cm. Obliczamy pole podstawy ostrosłupa.

$$P_p = \frac{1}{2} \cdot 3 \cdot 3\sqrt{3}$$

$$P_p = 4,5\sqrt{3} \text{ cm}^2.$$

Wysokość ostrosłupa jest równa czterokrotności krótszej przyprostokątnej podstawy, ma zatem długość

$$4 \cdot 3 \text{ cm} = 12 \text{ cm}.$$

Obliczamy objętość ostrosłupa.

$$V = \frac{1}{3} \cdot P_p \cdot H$$

$$V = \frac{1}{3} \cdot 4,5\sqrt{3} \cdot 12$$

$$V = 18\sqrt{3} \text{ cm}^3.$$

Odpowiedź:

Objętość ostrosłupa jest równa $18\sqrt{3} \text{ cm}^3$.

Znając objętość ostrosłupa i pole jego podstawy, można obliczyć jego wysokość.

Przykład 3

Wazon ma kształt ostrosłupa, którego podstawą jest prostokąt o polu 150 cm^2 .

W wazonie mieści się litr wody. Obliczymy jaką wysokość ma ten wazon.

Zapisujemy pojemność wazonu w cm^3 .

$$1 \text{ l} = 1 \text{ dm}^3 = 1000 \text{ cm}^3.$$

Korzystamy ze wzoru na objętość ostrosłupa i obliczamy jego wysokość.

$$V = \frac{1}{3} \cdot P_p \cdot H$$

$$1000 = \frac{1}{3} \cdot 150 \cdot H$$

$$H = \frac{3000}{150}$$

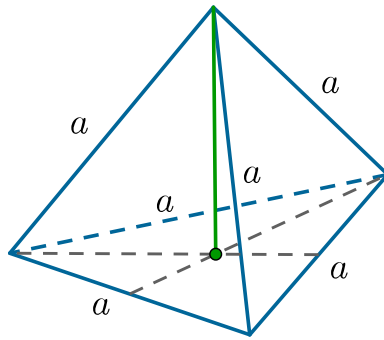
$$H = 20 \text{ cm}.$$

Odpowiedź:

Wysokość wazonu ma 20 cm.

Objętość czworościanu foremnego

Obliczymy objętość czworościanu foremnego o krawędzi długości a .

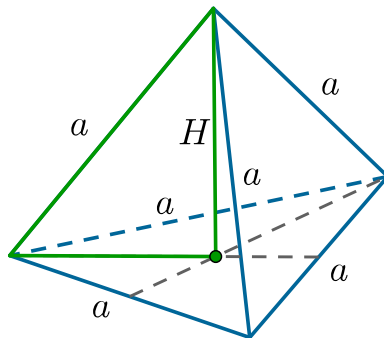

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Podstawą ostrosłupa jest trójkąt równoboczny. Zatem pole podstawy jest równe

$$P_p = \frac{\sqrt{3}}{4} a^2.$$

Obliczmy teraz wysokość ostrosłupa jako przyprostokątną trójkąta prostokątnego, w którym przeciwprostokątna jest krawędzią czworościanu, a druga przyprostokątna to $\frac{2}{3}$ wysokości podstawy (czyli wysokości trójkąta równobocznego).

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

$$H^2 + \left(\frac{2}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} a \right)^2 = a^2$$

$$H^2 + \frac{1}{3}a^2 = a^2$$

$$H^2 = \frac{2}{3}a^2$$

$$H = \sqrt{\frac{2}{3}}a$$

$$H = \frac{\sqrt{2}}{\sqrt{3}}a = \frac{\sqrt{6}}{3}a.$$

Obliczamy objętość czworościanu.

$$V = \frac{1}{3} \cdot \frac{\sqrt{3}}{4}a^2 \cdot \frac{\sqrt{6}}{3}a$$

$$V = \frac{\sqrt{18}}{36}a^3$$

$$V = \frac{3\sqrt{2}}{36}a^3$$

$$V = \frac{\sqrt{2}}{12}a^3.$$

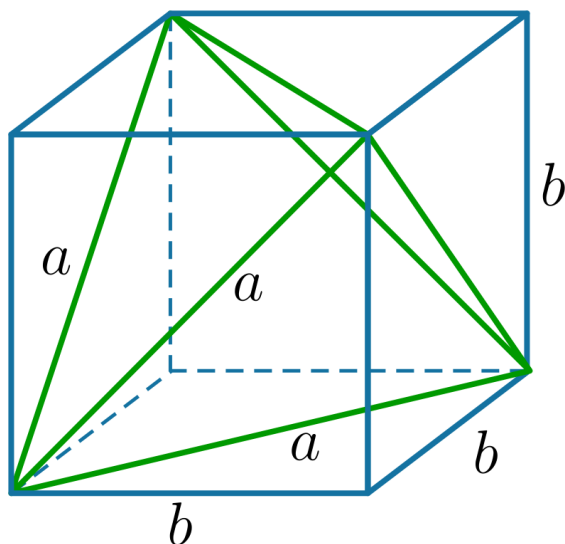
Ważne!

Objętość czworościanu foremnego o krawędzi długości a jest równa

$$V = \frac{\sqrt{2}}{12}a^3.$$

Przyjmijmy, że długość krawędzi sześcianu jest równa b , zaś a to długość krawędzi czworościanu.

Oprócz czworościanu foremego w sześcianie można umieścić cztery inne jednakowe czworościany.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Objętość każdego z nich jest równa

$$\frac{1}{2} \cdot \frac{1}{3} b^3 = \frac{1}{6} b^3.$$

Zatem objętość czworościanu foremnego jest równa

$$V = b^3 - 4 \cdot \frac{1}{6} b^3 = b^3 - \frac{4}{6} b^3 = \frac{2}{6} b^3 = \frac{1}{3} b^3.$$

Ponieważ a jest przekątną kwadratu o boku b , zatem $a = b\sqrt{2}$.

Stąd:

$$b = \frac{a}{\sqrt{2}} = \frac{a\sqrt{2}}{2}$$

$$V = \frac{1}{3}b^3 = \frac{1}{3} \cdot \left(\frac{a\sqrt{2}}{2}\right)^3$$

$$V = \frac{1}{3} \cdot \frac{a^3}{8} \cdot 2\sqrt{2}$$

$$V = \frac{\sqrt{2}}{12}a^3.$$

Przykład 4

Ustalimy, czy 15 dm² kartonu wystarczy, aby wykonać pudełko w kształcie czworościanu foremnego o objętości $\frac{9}{4}\sqrt{2}$ dm³.

Aby to ustalić, musimy znaleźć pole powierzchni czworościanu.

Znając objętość czworościanu, obliczymy najpierw długość a jego krawędzi.

$$V = \frac{\sqrt{2}}{12}a^3$$

$$\frac{9}{4}\sqrt{2} = \frac{\sqrt{2}}{12}a^3$$

$$a^3 = \frac{9}{4}\sqrt{2} : \frac{\sqrt{2}}{12}$$

$$a^3 = \frac{9\sqrt{2}}{4} \cdot \frac{12}{\sqrt{2}}$$

$$a^3 = 27$$

$$a = \sqrt[3]{27}$$

$$a = 3 \text{ dm.}$$

Obliczamy pole powierzchni czworościanu.

$$P = 4 \cdot \frac{\sqrt{3}}{4} a^2$$

$$P = \sqrt{3} \cdot 3^2$$

$$P = 9\sqrt{3}$$

$$P = 9\sqrt{3} = 15,5884 \dots$$

$$P = 15,5884 \text{ dm}^2.$$

Odpowiedź:

Ponieważ $15,5884 \dots > 15$, zatem 15 dm^2 kartonu nie wystarczy na wykonanie pudełka.

Ćwiczenie 1

Oblicz objętość ostrosłupa, którego pole podstawy jest równe P_p , a wysokość jest równa H . Kliknij w lukę, aby wyświetlić listę rozwijalną i wybierz poprawną odpowiedź.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wyraża się wzorem .

$V = \frac{3 \cdot P_p}{H}$

$V = \frac{1}{3} \cdot P_p \cdot H$

$V = \frac{3 \cdot H}{P_p}$

$V = 3 \cdot P_p \cdot H$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 2

Wysokość ostrosłupa prawidłowego jest równa 12, a krawędź jego podstawy ma długość 2. Oblicz objętość poniższych ostrosłupów o różnych podstawach. Uzupełnij lukę w odpowiedzi. Kliknij w nią, aby rozwinąć listę, a następnie wybierz poprawną liczbę.

1. Podstawą tego ostrosłupa jest trójkąt.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi .

2. Podstawą tego ostrosłupa jest czworokąt.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi .

3. Podstawą tego ostrosłupa jest sześciokąt.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi .

$\sqrt{3}$ 4 24 $16\sqrt{2}$ $\sqrt{26}$ $4\sqrt{2}$ $2\sqrt{2}$ $4\sqrt{3}$ $17\sqrt{3}$ 16 $8\sqrt{3}$

$24\sqrt{3}$ $6\sqrt{2}$ $\sqrt{10}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 3

Pole podstawy ostrosłupa jest równe P_p , a jego objętość V . Oblicz wysokość tego ostrosłupa.

Uzupełnij lukę w odpowiedzi. Kliknij w nią, aby rozwinąć listę, a następnie wybierz poprawną liczbę.

Odpowiedź: Wysokość tego ostrosłupa wyraża się wzorem

$H = \frac{3 \cdot P_p}{V}$

$H = \frac{3 \cdot V}{P_p}$

$H = \frac{P_p}{3 \cdot V}$

$H = \frac{V}{3 \cdot P_p}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 4

Wysokość ostrosłupa jest równa 18 cm. Oblicz objętość tego ostrosłupa w podanych przypadkach, a następnie wpisz odpowiednie liczby tak, aby odpowiedzi były poprawne.

1. Podstawą tego ostrosłupa jest prostokąt o bokach długości 4 cm i 10 cm.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi $V =$ cm^3 .

2. Podstawą tego ostrosłupa jest trójkąt prostokątny równoramienny, w którym suma długości przyprostokątnych jest równa $2\sqrt{5}$ cm.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi $V =$ cm^3 .

3. Podstawą tego ostrosłupa jest romb o przekątnych długości 7 cm i 8 cm.

Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi $V =$ cm^3 .

4. Podstawą tego ostrosłupa jest równoległobok, w którym jeden z boków ma długość 6 cm, a wysokość poprowadzona do tego boku jest równa 4 cm.

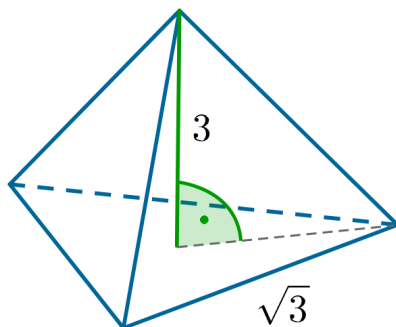
Odpowiedź: Objętość tego ostrosłupa wynosi $V =$ cm^3 .

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 5

Wyznacz objętość ostrosłupa prawidłowego przedstawionego na rysunku.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Wskaż odpowiedź zawierającą prawidłowe rozwiązanie.

☐ $27\sqrt{3}$

☐ $0,75\sqrt{3}$

☐ $2,25\sqrt{3}$

☐ 3

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 6

Podstawą ostrosłupa jest prostokąt o bokach długości 6 mm i 8 mm. Objętość ostrosłupa wynosi 80 mm^3 . Ile wynosi długość krawędzi bocznej tego ostrosłupa? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ 3,5 mm

☐ $5\sqrt{2}$ mm

☐ 4 mm

☐ $3\sqrt{3}$ mm

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Objętość ostrosłupa jest dwukrotnie większa od objętości graniastosłupa o takiej samej podstawie. Ile wynosi stosunek wysokości graniastosłupa do wysokości ostrosłupa. Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ 1 : 6

☐ 2 : 1

☐ 1 : 3

☐ 2 : 3

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 8

Oblicz objętość czworościanu foremnego w podanych przypadkach.

Uzupełnij lukę w odpowiedzi. Kliknij w nią, aby rozwinąć listę, a następnie wybierz poprawną liczbę.

1. Krawędź tego czworościanu ma długość 2.

Odpowiedź: Objętość czworościanu wynosi .

2. Wysokość ściany bocznej tego czworościanu jest równa 3.

Odpowiedź: Objętość czworościanu wynosi .

3. Pole ściany bocznej tego czworościanu jest równe $\frac{\sqrt{3}}{4}$.

Odpowiedź: Objętość czworościanu wynosi .

4. Pole powierzchni tego czworościanu jest równe $81\sqrt{3}$.

Odpowiedź: Objętość czworościanu wynosi .

$\frac{3\sqrt{2}}{2}$	$3\sqrt{3}$	$\frac{7\sqrt{3}}{4}$	$\frac{2\sqrt{3}}{9}$	$\frac{3\sqrt{5}}{5}$	112	$\sqrt{10}$	$103\sqrt{3}$	$\sqrt{14}$	$2\frac{1}{2}$	$\frac{2\sqrt{2}}{3}$
$\frac{320\sqrt{2}}{3}$	$1,5\sqrt{3}$	$\frac{5\sqrt{3}}{3}$	$\frac{729}{12}\sqrt{2}$	$\frac{3\sqrt{2}}{2}$	$1\frac{2}{3}$	$\frac{421}{48}\sqrt{3}$	$2\sqrt{6}$	$\frac{\sqrt{2}}{12}$		

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 9

Wysokość ostrosłupa jest równa H . Podstawą ostrosłupa jest trapez równoramienny o podstawach długości $3H$ oraz H . Obwód podstawy jest równy $2H(2 + \sqrt{2})$.

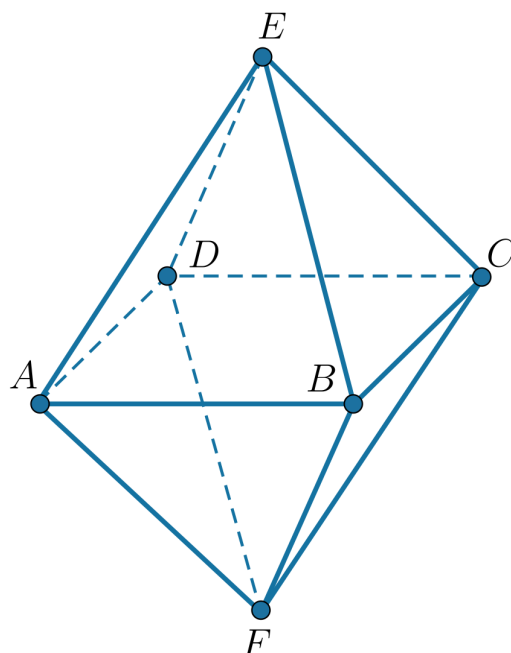
Wykaż, że objętość tego ostrosłupa jest mniejsza od H^3 .

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 10

Dwa jednakowe ostrosłupy prawidłowe czworokątne o krawędzi podstawy długości 5 cm połączono podstawami tak jak na poniższym rysunku.

Źródło: GroMar, licencja: CC BY 3.0.

Odległość między wierzchołkami E i F ostrosłupów wynosi 40 cm. Ile wynosi objętość otrzymanej bryły? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ 352 cm³

☐ $\frac{1000}{3}$ cm³

☐ 500 cm³

☐ $\frac{881}{3}$ cm²

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 11

Oblicz wysokość ostrosłupa prawidłowego czworokątnego o objętości 125 cm^3 i krawędzi podstawy długości 5 cm .

Uzupełnij lukę w odpowiedzi, wpisując odpowiednią liczbę.

Odpowiedź: Wysokość ostrosłupa wynosi cm.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 12

Oblicz pole podstawy ostrosłupa ośmiokątnego o wysokości 10 cm , którego objętość jest równa 169 cm^3 .

Uzupełnij lukę w odpowiedzi, wpisując odpowiednią liczbę.

Odpowiedź: Pole podstawy jest równe cm^2 .

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 13

Jaką długość ma krawędź podstawy ostrosłupa prawidłowego trójkątnego o wysokości 36 cm i objętości $3\sqrt{3} \text{ cm}^3$? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $0,36 \text{ cm}$

☐ $5\frac{2}{3} \text{ cm}$

☐ 1 cm

☐ $7,2 \text{ cm}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 14

Graniastosłup i ostrosłup mają takie same podstawy. Objętość graniastosłupa jest dwa razy większa od objętości ostrosłupa. Wysokość graniastosłupa jest równa 8 cm. Jaką długość ma wysokość ostrosłupa? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ 18 cm

☐ 3 cm

☐ 14 cm

☐ 12 cm

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

Suma długości wszystkich krawędzi czworościanu foremnego wynosi 18 cm. Oblicz objętość tego czworościanu.

Uzupełnij lukę w odpowiedzi, wpisując odpowiednią liczbę.

Odpowiedź: Objętość czworościanu wynosi .

☐ $3\sqrt{5}$

☐ $\frac{9\sqrt{2}}{4}$

☐ $\frac{7\sqrt{2}}{2}$

☐ $2\sqrt{3}$

☐ $\frac{5}{2}\sqrt{2}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 16

Suma długości krawędzi bocznej oraz krawędzi podstawy ostrosłupa prawidłowego sześciokątnego wynosi 8 cm. Długości tych krawędzi są w stosunku 3 : 1. Ile wynosi objętość tego ostrosłupa? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $3\frac{1}{2}\sqrt{2}$

☐ $8\sqrt{6}$

☐ $3\sqrt{5}$

☐ $\frac{3}{5}\sqrt{2}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 17

Ostrosłup prawidłowy sześciokątny ma wysokość 1 cm oraz objętość $8\sqrt{3}$ cm³. Oblicz długość krawędzi bocznej tego ostrosłupa. Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $3\frac{1}{3}$

☐ $\sqrt{17}$

☐ $3\sqrt{5}$

☐ $\frac{2}{5}\sqrt{3}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 18

Pole podstawy ostrosłupa prawidłowego czworokątnego jest 4 razy mniejsze od jego powierzchni bocznej. Krawędź podstawy ma długość 6 cm. Oblicz objętość tego ostrosłupa.

Uzupełnij lukę w odpowiedzi, wpisując odpowiednią liczbę.

Odpowiedź: Objętość ostrosłupa wynosi cm³.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 19

Prostopadłościan ma wymiary 6, 6 i 8. Krawędzie ostrosłupa prawidłowego trójkątnego, który nie jest czworościanem foremnym, mają długości równe długościom przekątnych ścian prostopadłościanu.

Oblicz objętość ostrosłupa. Ile różnych rozwiązań ma to zadanie?

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 20

Ile wynosi objętość ośmiościanu foremnego, którego każda krawędź ma długość 5 cm? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $34\sqrt{5} \text{ cm}^3$

☐ $\frac{231}{2}\sqrt{3} \text{ cm}^3$

☐ $42\frac{2}{3} \text{ cm}^3$

☐ $\frac{125\sqrt{2}}{3} \text{ cm}^3$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 21

W ostrosłupie prawidłowym czworokątnym krawędź podstawy ma długość 8 cm a krawędź boczna jest nachylona do płaszczyzny podstawy pod kątem 30° . Ile wynosi objętość tego ostrosłupa? Zaznacz poprawną odpowiedź.

☐ $9\sqrt{6} \text{ cm}^3$

☐ $\frac{19\sqrt{5}}{3} \text{ cm}^3$

☐ $\frac{256\sqrt{6}}{9} \text{ cm}^3$

☐ $\frac{24}{5}\sqrt{3} \text{ cm}^3$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 22

W ostrosłupie prawidłowym trójkątnym wysokość ściany bocznej ma długość 20 cm i jest nachylona do płaszczyzny podstawy pod kątem 30° . Oblicz objętość tego ostrosłupa. Uzupełnij lukę w odpowiedzi, wpisując odpowiednią liczbę.

Odpowiedź: Objętość ostrosłupa wynosi cm^3 .

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 23

Dwa pojemniki, jeden w kształcie prostopadłościanu o wymiarach: 4 m i 4 m i 5 m, drugi w kształcie ostrosłupa prawidłowego czworokątnego o wysokości 9 m i krawędzi podstawy 6 m należy napełnić gazem.

W którym pojemniku będzie więcej gazu?

Sprawdź, czy do napełnienia obu pojemników wystarczy 200 m^3 gazu.

Odpowiedzi uzasadnij.

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 24

Uzupełnij komórki tabeli, wpisując odpowiednie wartości.

Ostrosłup prawidłowy n -kątny	$n = 3$	$n = 4$	$n = 6$
Pole powierzchni bocznej ostrosłupa		20	$48\sqrt{6}$
Pole powierzchni całkowitej ostrosłupa			$48\sqrt{6} + 24\sqrt{3}$
Pole podstawy ostrosłupa	$9\sqrt{3}$	16	
Objętość ostrosłupa	$30\sqrt{3}$		

17

$\sqrt{107}$

$24\sqrt{3}$

$15\sqrt{11}$

42

$9(\sqrt{103} + \sqrt{3})$

$14\sqrt{5}$

8

36

$16\sqrt{63}$

$9\sqrt{103}$

$10\sqrt{233}$

Źródło: Zespół autorski Politechniki Łódzkiej, licencja: CC BY 3.0.